

ויקרא ד

- (יג) {פ} ואם כל-עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני **הקהל** ועשו אחת מכל-מצוות יהוה אשר לא-תעשינה ואשמו:
(יד) ונדעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו **הקהל** פר בן-בקר לחטאת והביאו אתו לפני אהל מועד:
(טו) וסמכו זקני העדה את-ידיהם על-ראש הפר לפני יהוה ושחט את-הפר לפני יהוה:
(טז) והביא הכהן המשיח מדם הפר אל-אהל מועד:
(יז) וטבל הכהן אצבעו מן-הדם והזה שבע פעמים לפני יהוה את פני הפרכת:
(יח) ומן-הדם יתנו על-קרנת המזבח אשר לפני יהוה אשר באהל מועד ואת כל-הדם ישפך אל-יסוד מזבח העולה אשר-פתח אהל מועד:
(יט) ואת כל-חלבו ירים ממנו והקטיר המזבחה:
(כ) ועשה לפור כאשר עשה לפור החטאת כן ועשה-לו וכפר עליהם הכהן ונסלח להם:
(כא) והוציא את-הפר אל-מחוץ למחנה ושרף אתו כאשר שרף את הפר הראשון **חטאת הקהל** הוא:

מלכים א ח, סה

- (סה) ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו **קהל גדול** מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום:

תוספות הוריות ג, א

קהל גדול מלבוא חמת - אף על גב דד"ת מדברי קבלה לא ילפינן הא הוי גילוי מילתא בעלמא.

ירושלמי הוריות א, ב, אקדמיה עמ' 1415¹

{ארץ-ישי} (חוצה לארץ). ר' אמי בשם ר' שמע' בן לקיש. להורייה הילכו אחר ישיבת ארץ-ישי. לטומאה הילכו אחר רוב נכנסין לעזרה. מה. כל כת וכת משערין או אין משערין אלא כת ²⁵ הראשונה בלבד. אמ' ר' יוסי ביר' בון. עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן. ר' יהושע בן לוי. לראייה הילכו מלבוא-חמת עד נחל מצרים. ר' תנחומא בשם ר' הונא. טעמי דר' יהוש' בן לוי "ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל יש' עמו" וגו'.

קרבן העדה פסחים ז:

ה"ג להוראה הילכו מלבוא חמת עד נחל מצרים. וישראלים היושבים בגבול ההוא מצטרפין לרוב:

¹ מקבילה פסחים ז, ו, אקדמיה עמ' 339, גנזי הירושלמי עמ' 247

ספר יראים סימן ל [דפוס ישן - קצח]

בהוריות פ"א [ג' א'] אמרינן אמר רב אסי בהוראה הלך אחר יושבי ארץ ישראל דכתיב ויעש שלמה את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבא חמת עד נחל מצרים, כיון דכתיב וכל ישראל עמו למה לי למימר מלבא חמת עד נחל מצרים אלא הא קמ"ל יושבי ארץ ישראל איקרו קהל.

עתה יש לשאול כל היכא דכתיב קהל בפצוע דכא כרות שפכה עמוני ומואבי יהיו מותרין ביושבי חוץ לארץ
דלא איקרו קהל. ושאר קהל לא ילפינן מיניה או שמא הכא דכתיב קהל ה' שאני, דקהל ה' במשמע כל שומרי מצות ה' בין בארץ בין בחו"ל, **דקהל דהוראה ילפינן שיש לומר בהוראה הקפיד הכתוב ביושבי ארץ ישראל דאזירא דא"י מחכים** [ב"ב קנ"ח ב']:

רמב"ם שגגות י"ג:ב'

עשו רוב אנשי ארץ ישראל על פיהם, אף על פי שאלו העושים שבט אחד, וכן אם עשו רוב השבטים, אף על פי שהן מיעוט הקהל, בית דין חייבין והעושים פטורין:
כיצד, היו יושבי ארץ ישראל שש מאות אלף ואחד, והיו העושים בהוראת בית דין שלש מאות אלף ואחד, והרי כולן בני יהודה בלבד, או שהיו העושים בני שבעה שבטים כולן, אף על פי שיש בהן מאה אלף, הרי בית דין חייבין וכל העושים על פיהם פטורין.
ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ, שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל.
ושבט מנשה ואפרים אינן חשובין בשני שבטים לענין הזה, אלא שניהן שבט אחד:

פירוש המשנה לרמב"ם הוריות א':א'

וזאת המשנה לר' יהודה, הסובר שיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, אבל שיטת חכמים, והיא הנכונה, שיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב, עד שיהיה שרוב יושבי ארץ ישראל עשו על פיהם, ואז יהיו העושים פטורים ובית דין חייבין בקרבן, כמו שביארנו. אמר "וכל ישראל עמו מלבוא חמת עד נחל מצרים" (מלכים א' ח, סה), רוצה בזה שאלה אשר בזה המקום הם כל ישראל, ואין להשגיח ביוצאים מן הארץ.

פירוש המשנה לרמב"ם בכורות ד':ג'

ודע כי ענין מומחה, מוסמך, כלומר שיהא אותו אדם שכבר נבחן ונוסה ונמצא בחכמה גדול ומובהק, אם היה אותו שבחנו ונסהו בית דין הרי הוא נקרא מומחה בית דין, ואם היה שנתפרסמה חכמתו אצל רבים מבני אדם בלי שיסמכוהו בית דין הרי זה נקרא מומחה לרבים. ואף כאשר סמכוהו בית דין אינו מותר לו להתיר בכורות אלא עד אשר ירשוהו בית דין בכך ויאמרו לו בפירוש שיתיר בכורות במומן. וכבר ביארנו בתחלת סנהדרין.
שאינן נקרא בית דין בסתם אלא סמוך בארץ ישראל, בין שהיה סמוך מפי סמוך או בהסכמת בני ארץ ישראל למנותו ראש ישיבה, לפי שבני ארץ ישראל הם אשר נקראין קהל, וה' קראם כל הקהל ואפילו היו עשרה אחדים, ואין חוששין למי שזולתם בחוצה לארץ כמו שבארנו בהוריות, ואין רשות ראש גלות מועילה בהתר בכורות בלבד, אלא צריכין בכך רשות ישיבת ארץ ישראל כמו שנתבאר בתלמוד. וכל מקום שתשמע מומחה בהתר בכור או ראיית מומו דע שהכוונה בכך מומחה שנטל רשות בית דין לראית בכור.

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן שיד

ד) אך נראה לי ברור של דברים כי מעלת ארץ ישראל על חוץ לארץ להשוכנים בה כתב מהר"ל [נתיבות עולם נתיב הצדקה פ"ו] בענין ערבות שהי' בתחילת ביאתם לארץ. כי הארץ עושה להשוכנים עלי' כאיש אחד.
מאחר שהיא מיוחדת לישראל הארץ מצרפתם להיות אחד. ע"כ נעשו ערבים זה לזה בשעה שעברו הירדן ובאו לארץ ישראל עיין בדבריו. וזה נרמז גם כן בש"ס הוריות (דף ג' ע"א) בהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ

ישראל הנך אקרי קהל. אבל אינך לא אקרי קהל. ועל כן צריך לקדש בארץ ישראל דוקא. דנחשב כאלו קדשוהו כל הקהל מאחר שכולם כאיש אחד ומועיל הקידוש לכל ישראל:

רמב"ם סנהדרין והעונשין המסורין להם ד':ו'

(ו) אין סומכין זקנים בחוצה לארץ, ואף על פי שאלו הסומכין נסמכו בארץ. אפילו היו הסומכין בארץ והנסמך בחוצה לארץ, אין סומכין, ואין צריך לומר אם היו הסומכין בחוצה לארץ והנסמכין בארץ. היו שניהן בארץ, סומכין אותו אף על פי שאינו עם הסומכין במקום אחד, אלא שולחין לו או כותבין לו שהוא סמוך, ונותנין לו רשות לדון דיני קנסות, הואיל ושניהן בארץ. וכל ארץ ישראל שהחזיקו עולי מצרים ראויה לסמיכה:

רמב"ם רוצח ושמירת נפש י':א'

(א) אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל, וכן בעבר הירדן.

מנחת חינוך פרשת ויקרא מצוה קכ אות א

והנה דוקא אם עברו ועשו מה שהתירו רוב ישראל היושבים בא"י דוקא ולא בח"ל דאין מצטרפין רק חשבינן רוב הצבור מא"י... והנה בהוריות ג' ילפינן מדכתיב ויעשו כו' קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים כו' ש"מ הני איקרי קהל אבל הני היושבינן בח"ל לא אקרי קהל. ונ"פ דבזמן שלמה הי' הגבול מחמת עד נחל מצרים והי' א"י אבל בב"ש שהרב' כרכים שכבשו עולי מצרים לא נתקדשו בקדושת עזרא עש"ס ור"מ פ"א מה' תרומות א"כ בב"ש אינו נחשב א"י רק מה שנתקדש בקדושת עזרא ולא ילפינן מקרא רק דיושבי א"י אקרי קהל ובימי שלמה הי' א"י במקומות אלו אבל בימי ב"ש אינו בכלל א"י רק מה שנתקדש ע"י עזרא והם נחשבים קהל כנ"ל פשוט.

אור שמח סנהדרין ד':ו

שם: וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ראויה לסמיכה:
פירוש אף ע"ג שלא החזיקו עולי בבל, ושם בטלה קדושת הארץ בבית שני, אנפ"י כן ראויה לסמיכה, וטעמו דחזינא לענין שישגו רוב הקהל בהוראה עפ"י ב"ד דאמרו בהוריות דף ג' (ע"א) הלכו אחרי רוב יושבי ארץ ישראל, ע"ז אמר ר"ל בירושלמי (פסחים פ"ז ה"ו) להוראה הלכו אחר ישיבת ארץ ישראל, ואח"ז אמר ריב"ל להוראה הלכו מלבוא חמת עד נחל מצרים, וזה דקמ"ל דרך הני דכבשו עולי מצרים, ואנפ"י שטלה קדושתן, דמאמנון עד נחל מצרים לא כבשו עולי בבל, כמבואר בהלכות תרומות פרק א', חזינא דסמיכת ב"ד לא תליא רק במה שכבשו עולי מצרים, ומשו"ה לענין קרבן ג"כ תלוי בהן, ויעוין לקמן הי"א, ודוק:

להרחבה

באר שבע הוריות ג'.

שמע מינה הני הוא דאיקרי קהל וכו'.
וא"ת מאי משמע שהרי לא כתיבא ולא רמיזא כלל בפסוק הזה ענין שגגת הוראת ב"ד דנימא דאתא לאורווי דהני דוקא הוא דאיקרי קהל לענין הוראה.
וי"ל דע"כ אין זה דרשא גמורה שהרי גבי הך מצוה גופא דהיינו חנוך בית המקדש דכתיב גביה האי קרא ויעש שלמה וגומר לא כתיב בה בתורה קהל כלל ואינה מצוה התלויה ברוב הקהל דוקא וא"כ היכי מצי למילף בדדמי מהאי קרא אלא גלוי מילתא בעלמא הוא דיושבי חוצה לארץ לא מקרי קהל להיכא דמצריך קרא קהל ולכן אין צורך שיאמר הכתוב בפירוש דיושבי חוץ לארץ לא מקרי קהל לענין הוראה אלא די שיאמר דיושבי חו"ל לא

איקרו קהל אהיכא דמצריך קרא קהל והשתא נחזי אנן בקרא היכא דמהדר אקהל ונוציא הנהו דחוצה לארץ וכיון דאשכחן בתורה גבי הוראה דבעי דלהוי קהל נתמעטו הנהו דח"ל משום דאשכחן בקרא אחרינא דלא איקרו קהל.

ואין להקשות מאי איריא דקא מהדר בפרק עשרה יוחסין על כהנים לויים וישראלים דכל חד מנייהו איקרי קהל וגם אם גרים איקרו קהל או לא לענין אזהרת פסולי יוחסין נהדר גם כן דיושבי חוצה לארץ איקרו קהל כי היכי דלא נימא דכשם שיושבי חוצה לארץ לא איקרו קהל לענין הוראה הכי נמי לא איקרו קהל לענין אזהרת פסולי יוחסין כי פשוט הוא דלא ילפינן מהאי קרא הני הוא דאיקרו קהל אלא דוקא לענין מצוה התלויה ברוב הקהל דוקא מדכתיב בקרא קהל גדול דמשמע דלענין היות הקהל גדול מיירי לאפוקי אזהרת פסולי יוחסין היא מצוה שאינה תלויה ברוב הקהל אלא היא מוטלת על כל איש ואיש בפני עצמו והקהל דמהדרין לענין הוראה אין משמעותו כלל כמשמעות קהל דמהדרין לענין יוחסין דאלו קהל דהכא גבי הוראה ר"ל שיהיו רבים כל כך שיהיו ראויים להקרא קהל לכמות כדכתיב בקרא קהל גדול דמשמע דלענין היות הקהל גדול מיירי ואינו תלוי כלום ביחס ובמעלה דהא אמרינן בסוף הפרק דשבט לוי לא איקרו קהל לענין הוראה דכתיב הנני מפרך והרביתך וגומר ופרש"י שבטו של לוי והוא הדין לכהנים וכו' ואע"פ שהם היותר מיוחסים שבישראל ולכן לא מפקינן מהאי קרא הני הוא דאיקרי קהל כו' אלא לענין הוראה שהיא מצוה התלויה ברוב הקהל דוקא כדאמרן אבל הקהל דמהדרין לענין יוחסין הוא באיכות כלומר קהל שראוי להיות נקרא קהל ה' ביחס ובמעלה ומסברא בעלמא אמרינן דאי הוה כתב חד קהל הוה אמינא היינו החשוב ומיוחס יותר דהיינו כהנים וכן לויים כדפרש"י שם ולענין יחס מה הפרש יש בין יושבי חוצה לארץ ובין יושבי ארץ ישראל ומיהו אכתי קשה לי דילמא האי קרא אתא לאורויי דלא אקרו יושבי ח"ל קהל לענין עשיית פסח בטומאה שהיא ג"כ מצוה דכתיב בה בתורה קהל שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ותלויה ג"כ ברוב הקהל דוקא כמו הוראה ממש כדתנן בפרק כיצד צולין וכשם דפליגי רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון לקמן לענין הוראה אם כל שבט קרוי קהל ואם שבט אחד גורר כל השבטים או לאו הכי נמי פליגי התם לענין טומאה א"כ למה אמרו בירושלמי שהבאתי לעיל להוריה הלכו אחר ישיבת ארץ ישראל לטומאה הלכו אחר רוב נכנסים לעזרה דילמא האי קרא אתא לאורויי הני הוא דאקרו קהל לענין עשיית פסח בטומאה וצריך לי עיון:

מרומי שדה הוריות ג, א

שם. ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל שנא' ויעש שלמה וגו' קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים וגו'. עיקר הפסוק בא ללמד לענין ראיית פנים ברגל, שאין יושבי חו"ל חייבין במצות ראייה. וכמבואר בירושלמי הוריות פ"א, ריב"ל אמר לראיה הלכו מלבא חמת עד נחל מצרים, ר"ת בשם רב הונא טעמא דריב"ל דכתיב ויעש שלמה את החג וגו'. הרי דעיקר קרא בראיית פנים בעזרה בחג מיירי. והיינו שכתבו התוס' פסחים דף ג' ב' ד"ה מאליה כו' א"נ נציבין מחו"ל. פי' וכיון שכן פטור היה מלעלות לירושלים לראיה, וממילא נפטר מקרבן פסח, שלא נתחייב אלא מי שהוא בירושלים, ולא שהוא ברחוק מקום. וכ"ה בפסחים דף ע' ב', ביהודא ודורתאי בנו שפירשו וישבו בדרום, ופירש"י רחוק מירושלים שלא לעלות לרגל ויתחייב בפסח ובחגיגה כו'. וכ"ז למדנו מהאי קרא. והכא דרשינן רק מלשון קהל גדול, והכי מיבעי וכל ישראל עמו מלבא חמת עד נחל מצרים. קהל גדול למ"ל, אלא ללמד למקום דכתיב במקרא הקהל והיינו בהוראה. וא"כ בגמרא הכי מיבעי, מכדי כתיב וכל ישראל עמו מלבוא חמת עד נחל מצרים, קהל גדול למ"ל, ש"מ הני הוא כו'.